

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS

COMITE INTERACADEMIQUE DE BALKANOLOGIE
DU CONSEIL DES ACADEMIES DES SCIENCES ET DES ARTS
DE LA R.S.F.Y.

INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

BALCANICA

ANNUAIRE DE L'INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

XI

BELGRADE 1980.

тајући интелектуалца у најширем смислу, В. Кандеа га сагледава у разним видовима: он указује на његов посебан и многоструки лик на Балкану. Стога неће бити наодмет да наведемо само наслове неких поглавља ове студије: *Дефиниција балканског интелектуалца XVII века, Европски поглед на турократску културу, Школа, Књига, Доктринарна схватања, Етичка схватања, Улема, Клер* итд.

У тренутку опадања, а у жељи да себи продужи живот, схвативши да више није надмоћна већ да је само равна европским државама, Османска Империја је морала да се ослони на своје хришћанске поданике, који су могли много умешније да се снабу у преговорима са својим западним једноверницима. И то је дало нов подстицај многим трговачким или некадашњим племићким породицама, а посебно Фанариотима. Додајмо да је трговина у Турској била углавном у рукама немуслимана, а италијански утицај је био веома жив. Многе хришћанске школе и училишта, какви су настали по грчким острвима и широм других области Империје, били су на истом нивоу на коме и исламска училишта. Прави интелектуалац није могао да се замисли без познавања турског, персијског и арапског језика, али ни без италијанског и француског, као ни без познавања класичних језика, грчког и латинског. Прелазак с религије на религију или ренегатство деловали су позитивно у

културном погледу, јер су њихови носници омогућавали прожимање културе Истока и Запада.

Приказујући ове односе на веома широком плану, аутор, уз богату литературу и архивску грађу на које се позива, указује на задатке који се постављају новим генерацијама историчара културе, а истовремено настоји да нас ослободи једног мита који се уврежио код читавих поколења. Чињеница је да је на Балкану било коезистирања и прожимања идеја, насталих из различитих, понекад само наизглед опречних филозофија.

Последње поглавље, *Историографија румунског хуманизма*, чини, у неку рuku, костур прве студије.

Књига се завршава краћим резимеом на енглеском језику.

Многи ликовни прилози дочаравају време о чијим идејама аутор говори, док *Индекс* личних и географских имена олакшава коришћење књигом.

Реч је о књизи која је успела да нам представи културна струјања код балканских народа, као и њихове источне и западне изворе, у једном периоду када је, после двестагодишњег успешног продирања, Исток почео да се повлачи пред Западом. Рекли бисмо да је ова књига истовремено дала подстрек за даљи рад и истраживања у једном смеру који је до данас ретко долазио до изражаја.

Момчило Д. Савић

Virgil Căndeă — Constantin Simionescu,
MONT ATHOS — PRESENCES ROUMAINES
Bucureşti 1979.

Међу публикацијама које су се последњих година појавиле у вези са хиљадугодишњим постојањем Монашке републике на Светој гори, простору на коме су сачувани подаци о баштини балканских народа, налази се и књига коју приказујемо.

У књизи се разматра присуство Румуна у Светој гори, као и односи између светогорских мана-

стира, румунских кнежевина и манастира који су се налазили на територији ових кнежевина у време када више није било хришћанских држава јужно од Дунава. Хришћански свет на Балкану био је потиснут отоманском инвазијом у дубоку позадину. С нестанком државних формација угашена су културна средишта. Нашто раније, међутим, а посебно у том пе-

риоду, формиране су румунске кнежевине у којима је словенски језик дуго био језик цркве и државне администрације, што је њихове владаре и племство умногоме обавезивало да наставе традицију феудалаца јужно од Дунава.

Ако се прате везе које су постојале између манастира на Светој гори и Румуна, запазиће се да су оне одржаване непрекидно у току скоро пет столећа.

Као први ктитор светогорских манастира, међу многим владарима и бољарима, помиње се 1393. године влашки војвода Влајко, који је богато даровао светогорске манастире. То ће се продужити све до 17. децембра 1863. године, када је кнез Александар Јоан Куза, владар уједињене Влашке и Молдавије, национализовао поседе у Румунији који су били у рукама црквених организација у области источног Средоземља, чиме су били погођени и светогорски поседе. Циљ ове публикације је да покаже, с једне стране, чиме су Румуни задужили Свету гору, а, с друге стране, чиме је Света гора задужила Румуне. Крајем про-

шлог века, руски историчар Порфирије Успенски нагласио је да ни један народ није задужио Свету гору толико колико Румуни.

После опсежног увода из пера академика Emilia Condurachea, ова публикација, опремљена већим бројем ликовних прилога у боји, указују на многе појединости које сведоче о присуству Румуна у разним светогорским манастирима и скитовима. Ту су: Зограф, Дохијар, Ксенофон, Пантелејмон, Симон Петра, Григориј, Дионисије, Свети Павле, Велика Лавра, Продром, Каракал, Ивирон, Култумус, Ставроникита, Пантократор, Свети Илија, Ватопед, Есвигмен и Хиландар. У сваком од ових манастира или скитова (а не само у Хиландару) постоје многи докази о присуству Румуна у Светој гори и о везама који је она одржавала са манастирима у Молдавији.

Публикација је занимљива за историчаре уметности, али и за све оне који желе да се обавесте о вековној повезаности балканских народа на културном пољу.

Милан Ванку

АРХИВСКА ГРАБА О СТАКЛУ И СТАКЛАРСТВУ У ДУБРОВНИКУ (XIV—XVI ВЕК)

Сабрала и уредила Верена Хан. Балканолошки институт САНУ, Посебна издања, књ. 9, Београд 1979, 389 стр.

Објављивање архивске грабе о стаклу и стакларству у Дубровнику за временски распон од три века представља својеврстан подухват који је вредан похвале. Уз *Грабу о сликарској школи у Дубровнику (XIII — XVI век)*, коју је објавио Јорџо Тадић 1952. године, ова *Граба* је друга комплетна збирка архивских бележака о једном занату у Дубровнику на прелазу касног средњег века у нови век. Она, према томе, није избор докумената, већ обухвата „безмало све списе који су на било који начин или у било којој вези важни а познавање развоја стакларства у Дубровнику и оних непосредних и посредних манифестација које га прате”.

Граба се састоји од 715 докумената који обухватају период од 1312. до 1599. године који су забе-

лежени у дубровачким архивским књигама, затим од садржајног предговора, брижљиво израђених регистара имена, места и ствари (Index nominum — locorum — rerum) и неколико факсимила докумената. Документи приказани у *Граби* резултат су вишегодишњег систематског испитивања скоро свих серија у Дубровачком архиву за поменути период. Аутор наводи да су приложени документи исписани из четрнаест архивских серија, а фрагментарно су у збирку унети и потребни документи из других архивских књига.

Приложени попис коришћених архивских серија при састављању *Грабе* предочава сваком познаваоцу фондова Дубровачког архива да оваква збирка докумената мо-